

LISTEK.

Slovenski mučenec.

(Povest. Spisal Fr. Kralj.)

(Konec.)

„Tu imaš kaznen, Radoslav!“

A Tihomil je v tem trenutku umaknil glavo in se ognil udarcu. Ribiču, ki je krepko in z vso močjo zavijtel veslo, je to omahnilo in obenem sta izgubila oba ravnotežje ter se pogreznila v hladni savski grob s čolnom vred...

„Moj Bog!“ zaklical je še Tihomil, potem pa so se čuli le še posamezni pljuski, ki so se mešali s šumenjem Save in so pričali, da se skušata utopljence rešiti.

Vitigoj, ki je opazoval vse to, skrit ob kočil ni pomisljal niti za trenutek, ampak skočil je naglo v Savo, da bi otel Tihomila. Ime Radoslav, s katerim je nazval ribič Tihomila, ga je čudno pretreslo in vedel je, da mora imeti ribič do misijonarja neko posebno razmerje. Vitigoj je bil izvrsten plavalec, a ovirala ga je obleka in tudi vedel ni natanko, kje naj išče Tihomila.

Oh, da se je morala ravno zdaj skriti luna, kot bi hotela kljubovati vrlému Vitigoju!

Tukaj je čul pluske, tam šumljanje, in to ga je tako begalo, da je zamudil ugodne in dragocene trenutke. Videl je, kako se rešuje in bori z valovi ribič in Vitigoj je urno plaval proti prevrnjenemu čolnu, češ, tukaj bo Tihomil. A iskal ga je zaman; Sava je odnesla Tihomila dalje od čolna. Vitigoju je bilo čim dalje tesneje pri srcu, če ne bo mogel oti Tihomila. Pogнал se je z zadnjimi silami proti kraju, kjer je čul neko šumenje in po mnogih trudih in naporih je našel truplo Tihomilovo. Krčevito ga je zagrabil in odplaval z njim proti bregu, vzdihujoč in moleč, naj mu da Bog to milost, da bi ne bilo prepozno.

Dospel je s Tihomilom do brega, položil ga na pesek, odpel mu v naglici obleko in ga skušal oživiti. A bilo je vse zaman. Tihomil je ostal trd, nevzdrumen. Njegovo blede lice je postalo še bledeješe, svetle njegove oči so se zaprle za vedno. Duša njegova je zapustila telo, da je šla gledat Gospoda, za katerega je toliko trpel, za katerega je dal tudi svoje življenje.

Ribič se je sam rešil. Iz čela mu je tekla kri, ker se je nekoliko ranil, ko je padel iz čolna v Savo. Vitigoj je še vedno gojil v srcu nado, da vzbudi v življenje ljubega misijonarja, zato ni očital Dragomiru njegovega zločina. Dejal mu je mehko in proseče:

„Nesiva ga vsaj v kočo. Usmili se ga zdaj, saj si človek!“

Te besede: „saj si človek“, so pretresle brodarja, ki je doslej mračno gledal svojo žrtev. Menil je, da bo s svojim maščevanjem umiril in utešil svojo vest, a ravno sedaj se je vzbudila znova in ga začela peči z vso silo...

Saj je človek, o še več, saj je kristjan! In nikdar ni na to mislil, nikdar se tega zavedal. Nocoj pa se je spomnil pri mrtvem Tihomilovem truplu svoje časti, svojega dostojanstva. In srce, ki je bilo trdo in mrzlo kot kamen, se je začelo mečiti, začelo se je ogrevati za mrtvega Tihomila.

Molče je prijel Tihomila, in nesla sta ga v ribičevo kočo ter ga položila na posteljo.

Luna, ki se je bila skrila za oblake, je zopet prisvetila in obsijala leseno brodarjevo kočo. Zasijala pa je tudi božja milost v brodarjevo trdo srce.

IX.

Znova si je prizadeval Vitigoj, da bi vzdramil in v življenje vzbudil Tihomila. A bil je ves trud zastoj. In čudo! Celo morilec brodar si je prizadeval in trudil pri ljubečem Vitigojevemu prizadevanju. Čudovito in nam neumljivo deluje milost božja, ki pretvarja najtrša srca v spokorna. A vest ga je pekla bolj in bolj in ni mu dala srce prej miru, da je povedal Vitigoju vse, prav vse.

* **Opomba.** Pri urejevanju podlistka se nam je zgodila ne-ljuba zamenjava. Nadležanje povesti „Slovenski mučenec“ izza zadnje (50.) številke, ki bi naj bilo priobčeno danes, se je djalo na prilogo, ki jo dobijo naročniki s prih. „Gospodarskimi Novicami“. Ker se je radi nujnega dela, ki ga ima te dni tiskarna, tista priloga že poprej tiskala, nego današnji list, prišlo je valed neljube zamenjave nadaljevanje na prilogo, konec pa v današnje številko. Naj nam bralci oprostijo. Kriv je seveda tiskarski škratek.

Iz celega sveta.

Siba. Komisija, ki se peča z vzgojnimi zadevami angleških šol, je sklenila, da se v ljudskih šolah na Angleškem zopet dovoli telesna kazen. — Izkušeni in modri šolniki vseh časov so bili mnenja, da naj ne izgubi šiba domovinske pravice v šoli; če drugega ne, vsaj za strašilo naj bo in pa za zdravilo za izjemne slučaje otroške nepoboljšljivosti.

Avstrijski vojak mrtve v Benetkah. Kakor poročajo listi, so laški ribiči izvlekli iz morja mrtvo truplo nekega avstrijskega vojaka. Mrtič je bil prenešen v mrtvašnico na otoku Lido, kjer se je potem dogalo, da je to neki Franc Cens, infanterist 87. pešpolka iz Pulja. Avstrijske vojaške oblasti so bile o tem dogodku obveščene, posebno še, ker se zdi, da je za tem skrito kako hudodelstvo.

Boj s sovo. Težke poškodbe je dobil 15letni Albert B. Smith v Severni Ameriki v boju z velikansko sovo, katera ga je napadla. Razjarjena žival bi ga bila gotovo ubila, da bi ne bil prišel dečku na pomoč njegov zvesti pes. Deček je šel ob progi Pennsylvania

Na postelji je ležalo Tihomilovo truplo, mrzlo, z bledim licem, z zaprtimi očmi. Od las so kapale vodene kapljice, na jasnem čelu pa mu je seval blag mir kot možu, ki po trudopolnem delu mirno počiva, kot izmučen apostol.

Ribič si je obvezal rano, da je ustavil kri, ki mu je tekla iz rane. Doslej sta oba molčala. Tedaj pa prime ribič Vitigoja za roko in pravi: „Ne boj se morilčeve roke, dasi nisem vreden, da te za roko držim. A poslušaj mojo povest, poslušaj jo mirno, potem pa sodi. Saj me poslušajš nocoj zadnjikrat!“

Bilo je pred 22. leti. Oba sva bila še mlada, in kakor ti je znano, sva se silno sovražila z županom. Jaz sem mu prisegel maščevanje in čakal le ugodne prilike, da je dovršim. Sovražil sem župana in Gorislavo; vzrok veš gotovo tudi ti. Takrat pa — 1. 799. — je ravno besnila vojska med Franki in Sloveni. In priliko za maščevanje mi je nudila ravno vojska. Ti in župan sta odšla na boj za blagor in svobodo domovine. Jaz nisem poznal domoljubja, ampak le željo po maščevanju. In odtegnil sem se vojski ter čakal in pazil, kako in kdaj bi se maščeval.

Nekega dne sem bil blizu županovega doma. Doma ni bilo nikogar. Le Radoslav, ki je bil takrat star 3 ali 4 leta, se je igral na dvorišču. In v meni je dozorel sklep, in želja se je vzbudila z vso silo. In planem, ugrabim Radoslava ter ga odnesem v gozd in dalje proti Savi. Deček je sicer kričal in klical po materi, a kdo ga je neki čul? Mislil sem ga utopiti v Savi, a naenkrat me obkolijo sovražni Franki in — vjeta sva bila oba. Prepustiti sem jim hotel dečka, češ, da je sin-edinec kamenskega župana, prosil sem jih, naj me izpuste, a bile so vse prošnje zaman. Porazena je bila domovina in tudi mene so odpeljali v sužnost na Furlansko. Tamkaj so vzeli dečka v samostan, da ga pouče o krščanstvu in krstijo.

Tudi mene so učili krščanske vere. Rad sem se učil, a ne iz ljubezni do vere in iz prepričanja, ampak, da bi me oprostili. Dal sem se krstiti, in osvobodili so me. Dečka Radoslava pa nisem pozneje videl več...

Umolknil je za trenutek ribič in znova gledal na Tihomila. Ribičev obraz se je milil, kes in žalost sta se risala na njem.

„Prišel sem domov. Za krščanstvo se nisem več brigal, bil sem komaj po imenu kristjan. Videl sem doma županovo in Gorislavino žalost zaradi izgube sina-edince, in moja jeza je bila utešena. Zopet sem se začel družiti z županom, da ne bi slutil, kako krivico sem mu storil.“

Preteklo je za tem 20 let. Župan je še vedno žaloval za svojim sinom, in njegova žalost je bila moje veselje in zadoščenje.

Letos je prišel v naše kraje Tihomil — Radoslav...

Zopet je prenehal ribič, kajti Vitigoj je vzkliknil začudenja in presenečenja. Torej Tihomil je županov sin. Kaka naključja! Oni pa je nadaljeval:

„Spoznal sem ga precej, saj mi je bil še vedno kot težka vest pred očmi. Imel je isti dobrotljivi izraz Gorislave in odločne poteze Radejeve. Spoznal sem ga in zopet je vzklikel v meni želja po maščevanju. Spoznal sem ga zlasti po brazgotini, ki jo ima na desni roki. Zapazil sem jo, ko mi je plačal prevoznino; dobil je rano že v mladosti, ko je se neprevidno igral z nožem. Zato sem se maščeval strahovito, kakor je tebi znano. A tvoja beseda: „saj si človek“, me je dirnila in zbodla globoko v srce. Ne, ne! Nisem vreden, da sem človek in še več, kristjan. Oh, strahovita kazen je težka vest in ne kolni me, ne maščuj se nad menoj, kot sem se jaz. Jaz grem odtod. Morda dobim mrt drugje. Prosim te, povej vse Radeju in-prosi ga v mojem imenu odpuščanja. To kočo pa prepustim tebi, če ti bo župan ono vzel. Naj ti bo v plačilo, da si poslušal mojo žalostno povest. Moli za-me, da mi Bog odpusti krivdo!“

Ni čakal še odgovora, ozrl se je še enkrat na mrtvo Tihomilovo truplo in odšel v tiho noč...

Vitigoj je bil osupnjen, da ni mogel izpregovoriti nobene besedice.

X.

Zvezde so ugašale na nebu in mlado jutro se je porajalo, ko je hitel Vitigoj proti županovemu gradu. Skrbelo ga je, kako ga bo vsprejel Radej, ki ga tako sovražil.

Radej je sedel zamišljen in nem ob postelji svo-

železnice, ko ga je naenkrat napadla ptica. Po parminutnem boju je bil deček že tako slab radi izgube krvi, da je padel na kolena. Nato mu je prišel na pomoč njegov pes, ki je med tem počil v grmovju zajec. Pes je skočil na ptico ter jo zgrabil za vrat. Dasi-ravno ga je hučo opraskala, jo je vendar pogumno držal ter jo konečno tudi umoril. Tekom boja med so-vo in psom je deček omedlel ter so ga kmalu nato našli še nezavestnega.

Nepreviden osel. V rovu št. 3. Jefferson Coal Co. v Ameriki, je nek osel prišel v dotiko z električno žico, kar je povzročilo kratki stik. V bližnji sod smodnika je šinila iskra, smodnik je eksplodiral in težko poškodoval 4 delavce.

Redko družinsko slavlje. Stanovniki prijaznega letovišča Sea Cliff na Long Islandu so obhajali zelo redko slavlje, 83letnico splošno znanih ženskih dvojevkov Mrs. Marije Hawxhurst Banks in Miss Elizabeth Hawxhurst. Obe sta bili rojeni dne 16. junija 1830. v Toslynu L. 5 mesecev po smrti svojega očeta. Kasneje sta postali učiteljici, ena izmed teh je omožena, druga pa samica.

jega sinka. Obraz njegov je postal miren, in skoraj mehek. Žalost in tuga se je globoko črtala v žalnih potezah njegovega obraza. Rastko je zaspal; postalo mu je zadnje noč nekoliko boljše. Vse dni se ni odmaknil od njegove postelje; hotel je sam čuti pri njem tudi ponoči. To pa ga je zmučilo, da je postal v teh dneh tuge in bridkosti iz krepkega moža vel starec. Do svoje žene Gorislave je bil zopet prijazen in mil; nič več ji ni očital krščanstva. O, da le ozdravi Rastko, naj bo tudi kristjan!

Začudil se je Radej zaradi zgodnjega Vitigojevega prihoda, češ, kaj mu ima povedati njegov sovražnik.

„Ne huđuj se, Radej, ker sem prišel k tebi. Povedati ti imam važne stvari. Pojdi v ribičevo kočo, gledaj — svojega sina!“

Tako je začel Vitigoj mirno in prijazno. „Kaj? Moj izgubljeni sin Radoslav? Pojdi, pojdi in ne muči potrtega očeta.“ Neverjetno in topo je gledal Radej Vitigoja.

„Pojdi z menoj v ribičevo kočo. Tam ti hočem vse povedati, potem pa sodi sam!“

Žalostne županove poteze so se omilile in novega upanja žarek mu je zasijal v otožno srce.

Skočil je kvšku, pustil spečega Rastka in hitel naglo kot mladenič za Vitigojem. Ženi Gorislavi ni ničesar povedal, saj jo je hotel iznenaditi, če je resnična Vitigojeva vest. A zdelo se mu je vse to kot v sanjah, nejasno, neverjetno...

Ko vstopi v ribičevo kočo, zagleda na postelji blede, mrzlo Tihomilovo truplo.

„Ta moj sin?“ Jeza, žalost in začudenje se je kazalo v tem vprašanju.

„Da, tvoj Radoslav! Zdaj pa mirno poslušaj!“ Vitigoj je začel praviti ribičevo povest. Povedal mu je vse, kar je sam videl, kar mu je ribič zaupal.

„Oh, in jaz sem morilec lastnega sina!“ vzkliknil je obupno Radej in se vrgel na mrzlo Tihomilovo truplo. Bil je to glas in vsklit obupnega človeka, ki je v trenutku občutil vse gorje, ki ga je zadelo. „Bogovi, kako strašno ste me kaznovali!“

„Pri Bogu, našem Gospodu samem je usmiljenje in tolažba“, dodal je slovesno Vitigoj.

Radej je ponovil za njim besede, neverjetno ga pogledal:

„Ali res? Ali da vaša vera odpuščanje in usmiljenje?“

„Edino naš Bog more vse to dati!“

Milost božja se je vselila v trdo Radejevo srce... Žalostnovesela je bila novica o Tihomilu za Gorislavo. Žalostna, ker je izgubila drugega sina, a vesela, ker jo je njen sin duhovno prerodil, ker je gotovo izprosil na nebu tudi očetu izpreobrnjenje...

Bilo je 15 let po teh dogodkih. Marsikaj se je izpremenilo na Belem Kamnu. Na Tihomilovem grobu se je dvigala skromna cerkvica, ki ni bila sicer bogata, a zahajala so va-njo zlata, blaga srca vaščanov.

Na Belem Kamnu je gospodaril Rastko, ki je srečno ozdravel od onega očetovega udarca, in gospodinjala je Rastkova žena: zlatolasa Nadica. Na starega očeta Radeja kolenu je že jezdaril 3letni vnuček Tihomil. Radej ga je učil delati križ in ga vadil izgovarjati prve molitvice...

Po Tihomilovi smrti so poslali iz Ogleja drugega misijonarja, ki je krstil tudi Radeja. In sedaj je bil ta eden najvernejših kristjanov. Tako je bila Tihomilova smrt res za mnoge in za očeta zlasti novo duhovno življenje.

Bilo je zimskega večera. Vitigoj, ki je prebival z ženo v ribičevi koči in ribaril, se je ravno odpravil z ženo k počitku. Kar potrka nenadoma nekdo na vrata. Začuden gre odpirat ribič in — o-čudo — pred seboj zagleda — Dragomira. Bil je sključen, star, osivelih las.

„Daj mi, dobri Vitigoj, kotichek, da umrjem v svoji nekdanji koči. Pokliči tudi Radeja in duhovnika, da se spravim z Bogom. Čutim, da se bliža moja zadnja ura. A ni mi dalo miru, da ne bi še enkrat prosil Radeja odpuščanja za krivice, ki sem mu jih storil. Vest me je pekla in grizla vsa leta in preganjala po svetu. Mrtvi Tihomilov obraz mi je bil vedno pred očmi. Strahovita je bila ta kazen, a zaslužena...“

Vsi so mu odpustili in umrl je spokojen in spravljen z Bogom in ljudmi.

50 ovac je poginilo od gladu. Iz Rateč na Kranjskem poročajo: Čez poletje zaženemo Ratečani svoje ovce v Mangartsko skupino. Jeseni jih zopet poščejo in spravijo v dolino. Letošnje jesen so pogrešali nad 50 ovac. Mislili so že, da so ukradene in odgnane čez mejo. Ves trud iskanja je bil zaman. Pretečeni mesec pa je nekdo opazil, da kržijo krokari visoko v Mangartu. Visoko v takozvanih Zagačah v plazu, kjer je večni sneg, so našli 50 ovac mrtvih. Poginile so vsled lakote. Niso se mogle rešiti iz globoke kotline. Le 2 so našli še malo živi. Samo 1 go-spodar je ob 29 ovac.

Optee pri pojedini. Ameriški list „Glas Naroda“ poroča: Znani večkratni milijonar Edward T. Stotesbury in njegova soproga sta priredila slavnostno večerjo. Pri mizi je sedelo razen gostov tudi več opic. Obnašale so se popolnoma lepo, samo škoda, da so, ko so se najedle, začele obirati bolhe. Dvaranu je bila dragoceno okinčana. Kaj si vse Amerikanci ne izmislijo!

Neenaka brata. Eden prepotuje celi svet, drugi ne potuje za celi svet.